

DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

Opinions of Primary School Teachers About Values Education

Neslihan Kadriye UZUNER

nestle_1981@hotmail.com

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Makale Geçmişi:

Geliş: 14 Nisan 2019

Kabul: 09 Mayıs 2019

Anahtar Kelimeler:

Değerler Eğitimi, Değer,
Değerler Eğitimi İlkeleri,
Sınıf Öğretmeni

© 2019 PESA Tüm hakları saklıdır

Bu makalede sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Makalede nitel çalışma modellerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi için Kocaeli ilinin Gölcük ilçesinde görev yapan 18 sınıf öğretmeninden yardım alınmış ve çalışma grubu bu öğretmenler üzerinden hazırlanmıştır. Veri toplama aracı olarak altı açık uçlu sorudan oluşan yapılandırılmamış öğretmen görüşme formu kullanılmış ve bu formlar hazırlanırken uzman görüşüne başvurulmuştur. Elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Öğretmenlerin ifadelerinden hareketle kodlar oluşturulmuş ve bunların kullanılma sıklığı hesaplanmıştır. Bu hazırlıklar tamamlandıktan sonra, verilerin geçerliliğini artırmak için öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplardan alıntılar verilmiştir. Sorulan sorulara öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplardan elde edilen bulgular incelendiği zaman özellikle sürecin hem öğretmen hem de öğrenci boyutunun olmasından hareketle zor bir süreç olduğu kanaatine varılmıştır. Oluşan bu kanaatin en büyük sebebi ise değerlerin aktarımında bulunan öğretmenlere yüklenen özelliklerin aşırı idealist bir biçime sokulmasından ibarettir. Diğer taraftan makalede etkili bir değer öğretimi için öğretmenlerin eğitimine yönelik planlı bir eğitim programının hazırlanmasına ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received: 14 April 2019

Accepted: 09 May 2019

Keywords:

Values Education, Value,
Principles of Values Education,
Primary School Teacher

© 2019PESA All rights reserved

In this article, it was aimed to determine the opinions of primary school teachers about values education practices. A case study model within qualitative study models was used in the article. For the sample of the study, 18 classroom teachers working in the Gölcük district of Kocaeli province were given help and the working group was prepared by these teachers. As a data collection tool, an unstructured teacher interview form consisting of six open-ended questions was used and expert opinions were consulted when preparing these forms. Data was analyzed by content analysis. Codes were generated from the teachers' expressions and their frequency was calculated. In addition to this, themes were formed with the statements of the teachers and the frequency of expressing the codes were calculated. After these preparations were completed, the answers given by the teachers were provided to increase the validity of the data. When the findings obtained from the answers given by the teachers are examined, it has been concluded that the process is a difficult process in terms of both the teacher and the student dimension. The most important reason for this conviction is that the features loaded into the teachers in the transfer of values are made into an idealistic form. On the other hand, in the article, it is concluded that they need to prepare a planned training program for the education of teachers for effective value teaching.

GİRİŞ

Temel eğitim çabalarının en önemli amacı bireyin toplum içinde sağlıklı ve etkili bir adaptasyon süreci geçirmesini sağlamaktır. Eğitim en temel şekli ile bireyin bilgi ve becerilerini geliştirmesinin yanı sıra, toplumun gelişimini sağlayacak nitelikte bireylerin yetiştirilmesine de olanak sağlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla var olan değerlerin dağılmasını önleyebilme ile birlikte eski ve yeni değerlerin ilişkilendirilebilmesinin sorumluluğu da eğitim sistemine yüklenmektedir (Varış, 1998, s. 1).

Günümüzde gelinen noktada bilim ve teknolojinin hızla değişmesinin yanı sıra yaşam ve iletişim biçimleri de aynı hızda gelişim ve değişim göstermektedir. Dolayısıyla günümüz dünyasında ahlak ve etigin bireye kazandırılması çok büyük bir önem arz etmektedir. Bu konuyla ilgili yapılacak olan çalışmalarda en önemli boyut bireyin eğitim programlarında bilgi ve beceri anlamında eğitilmesi ve davranışlarına yön verilmesidir (Paykoç, 2007, s. 90-91).

Çok fazla kişiliğin var olduğu bir toplumda tüm vatandaşların sorunlarla başa çıkabilme yöntemlerinin diğer bireylerle empati ekseninde olması gerektiği söylenebilir. Bireylerin sorunları çatışma yaşamadan çözebilmesi ayrıca sosyal kararlara katılma ve yükümlülüklerini yerine getirebilme durumlarında inanç ve tutumlarını diğer insanlarla adaptasyon sağlayarak gerçekleştirmesi arzu edilen bir durumdur. Bu durum en temel haliyle bireyin neyin doğru ya da neyin yanlış olduğu konusunda karar alabilmesine ve bireylerin sağlam bir etik yapıya sahip olmasına bağlıdır (Martorella, 2001, s. 252).

Ulusların sahip olduğu kültürel, ekonomik, bilimsel ve sosyal değerlerin tümü, "değerler" olarak adlandırılan maddi ve manevi öğeleri oluşturmaktadır (TDK Sözlüğü, 2014). En başta insan olmanın ve toplum içerisinde bulunan diğer insanlarla beraber yaşayabilmenin bir gerekliliği olarak saygı, dürüstlük, yardımseverlik, sevgi, barış, sorumluluk, hoşgörü, nezaket ve doğruluk gibi birçok değerın içselleştirilmesi gerektiği söylenebilir. Evrensel olarak kabul görmüş ortak değerlerin yeni nesillere aktarılması son derece önemlidir. Kinnier, Kernes ve Dautheribes'e (2000) göre bu değerlerin başında gerçeği arama güdüsü gelmektedir. Daha sonra bireyin adaleti araması, kendini koruması ve kendine saygı göstermesi, bencil olmaması, kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenebilmesi, vicdanlı bir şekilde hareket etmesi, diğer insanlara saygılı ve hoşgörülü yaklaşması, canlıları koruması ve etrafındakilere zarar vermemesi gibi eylemler de evrensel olarak kabul edilmiş değerler arasındadır. Gerçeği irdelemek, adaleti aramak, kendini koruyabilmek, kendi öz saygısını öne çıkartmak, vicdanlı davranmak, bütün insanların birbirine bağlı olmasına saygı duymak, birbirine yardımcı olmak, insanlara karşı hoşgörü, saygı ve sevgi sunarak başkalarına zarar vermeden kaçınmak, çevreyi ve tüm canlıları koruyarak doğaya saygı göstermek gibi değerler evrensel değerlerin başlıcaları arasında yer almaktadır (akt. Güven, 2013, s. 3-4).

Bireyler en temel haliyle ailelerinde ve daha sonra da yakın çevrelerinde toplumsal yaşamın gerektirdiği tutum ve davranış özelliklerini edinmektedir. Aile ve yakın çevreden sonra bu durumların en sağlıklı şekilde edinilebileceği kurum eğitim kurumları olmaktadır. Özellikle bu kurumlarda, planlı ve programlı bir şekilde yapılan etkinlikler sayesinde bireylerin toplumun ihtiyaç duyduğu beklentiler ekseninde iyi bir insan ve vatandaş olabilmesi için çaba sarf edilmektedir (Karakaya, 2006, s. 6). Demokratik ve çağdaş bir toplumsal yapının oluşabilmesi için değerler eğitimine büyük önem gösterilmesi gerekmektedir. Çünkü genel olarak bütün eğitim uygulamalarının bireye, demokratik değer, tutum ve inanç kazandırma gibi özelliklerinin olduğu söylenebilir (Yapıcı, 2015, s. 3-4; Doğanay, 2009, s. 230).

Eğitimdeki özgürlükçü pedagojinin temelinde öğrenci yer almaktadır. Öncelikli olarak öğrencinin ihtiyaçlarına ve kişilik gelişimine değer verirken onun gelişiminin bir bütün olarak sağlanması gerektiği savunulmaktadır. Bu değerler dizisi temelde Jacques Rousseau ile Immanuel Kant'ın eğitim anlayışına dayanır (Hesapçioğlu ve Akbağ, 1996, s. 1). Rousseau'nun eğitim görüşünün temeli insan doğasına güvenmekten oluşur: "İnsan doğuştan iyidir, ancak mevcut kurumlar tarafından bozulur." (Rousseau, 1995, s. 7). "İlimler ve Sanatlar Hakkında Konuşma" isimli eserinde yeni eğitim idealini ortaya koyar. "Emile" adlı eserinde de kendi toplum ve kültür felsefesine dayanan eğitim modelini

açıklar (Aytaç, 1998, s. 186-190). Rousseau'ya göre eğitim çocuğun fizyolojik ve psikolojik tabiatına uygun olarak düzenlenmeli, eğitimde çocuk merkeze alınmalıdır. Çocuk hayatın kurallarına göre değil, kendi ihtiyaçlarına göre yetiştirilmelidir. Çocuk yaşamın gerçekleri ve zorlukları ile karşılaşarak gelişimini sürdürmelidir. İnsanı eğitmenin amacı bir vatandaş olması veya bir meslek adamı olması için olmamalıdır. Yalnızca kendisi için eğitilmelidir (Burkaz, 2014, s. 9).

Bu makale değerler eğitiminin içeriğini, değerler eğitimi sürecini ve modellerini içermekte ayrıca öğretmenlerin sınıf içi değerler eğitimi uygulamaları konusunda durum çalışmasının yer aldığı bir bölüme de yer vermektedir.

1. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi, bireylere olumlu karakter kazandırmayı, bireysel ve toplumsal huzuru sağlamayı, erdemli davranışlar sergileyen bireylerle de değerler aktarımını gerçekleştirmeyi amaçlayan bir faaliyettir. Robb'a (1998) göre değerler eğitimi herhangi bir organizasyon içinde yer alan herhangi bir hareket şeklinde tanımlanmaktadır. Burada davranışların temelinde yatan değerleri açıkça ifade edebilen ve bu değerlerin ve ilişkili davranışların kendisinin ve başkalarının uzun süreli refahına etkisini değerlendirebilen ve yine kendisinin ve başkalarının uzun süreli refahı üzerinde daha etkili olacağını anladığı diğer değerleri ve davranışları öğrenip ya da yansıtmak amaçlanmaktadır (Yaylacı, 2016, s. 16).

Çengelci'ye (2010, s. 67) göre "değerler okullardaki uygulamaların merkezini oluşturmaktadır. Okullar değerler eğitimini iki yolla gerçekleştirmektedir. İlk olarak okullar aile, medya ve akranlarla birlikte çocukların, gençlerin ve dolayısıyla toplumun değerlerinin geliştirilmesinde temel etkiye sahiptir. İkinci olarak ise okullar toplumun değerlerini yansıtır ve şekillendirir. Eğitim, bir yandan yetişmekte olan bireylere toplumun değerlerinin kazandırılması sorumluluğunu verirken diğer yandan değerlerin şekillendirilmesi görevini yerine getirir (Coşkun, 2011, s. 24).

Yaşam boyu eğitim anlayışı içinde değerler eğitimi öncelikle ailede başlar. Bu dönemde öğrenme daha çok informal gerçekleşecektir. Temel öğrenme biçimi gözlem ve taklittir. Çocuklardaki temel değerleri geliştirmek öncelikle anne-babaların görevidir. Formal eğitime geçildiği zaman eğitim programlarının içerisinde değerler eğitimi yerini almaya başlayacaktır (Taşpınar, 2009, s. 25).

1.1. Değerler Eğitiminde Temel İlke ve Süreçler

Pek çok ülkede değerlerin öğretilmesi büyük önem taşımaktadır. Giderek daha fazla ilgi gören bu durum kapsamında bir takım beklentiler ortaya çıkmıştır. Bu beklentilerin en başında okullarda doğru veya yanlışın öğretilmesi gelmektedir. Bu görüş temel öğretimin, doğru üzerine kurulmasına ve diğer insanları umursama gibi temel değerleri desteklemesini sağlamaya çalışmaktadır. Ancak bu tarz değerlerin sadece kurumsal bir şekilde öğrencilere öğretilmesi yeterli olmamaktadır. Çünkü en başta çocukların ahlak ile ilgili değerlerin nedenlerini öğrenmesi ve günlük yaşamda karşılıklarına çıkabilecek ahlaki çatışmalarla alakalı gerekli donanıma ve beceriye sahip olması gerekmektedir (Fisher, 2000, s. 51).

Değerler eğitimi ile alakalı bir çalışma yapıldığı zaman göz önünde tutulması gereken en önemli konunun öğrencinin gelişim düzeyi olduğu bilinmelidir. Somut işlemlerle ilgili dönemler incelendiğinde öğrencilerin bir değer sistemi oluşturmadığı için, buldukları koşullara istinaden değerlendirme yaptığı göze çarpmaktadır. Bu dönemde çocukların soyut değer ve ilkelerle alakalı bilinçlenme yaşayabilmesi için öğüt verilmesi yetmemektedir. Sadece telkinde bulunmak da yeterli olmamaktadır. Bunlarla birlikte bu değerlerin varlık ya da yokluk durumlarında meydana gelebilecek durumların neler olduğu düzgün bir şekilde anlatılmalı ve hatta bu durumların canlandırılmasına çalışılmalıdır (Erden ve Akman, 1997, s. 116). İlköğretim düzeyindeki bir çocuk ele alındığı zaman bu çocuğun on yaşından itibaren ahlaki gelişiminin başladığı ve dolayısıyla olaylara bakış açısının toplum kuralları ekseninde şekillenmesi gerektiği görülmektedir. Bu çocukların özellikle ilköğretim çağında, toplum yaşamına ait olan kuralların ortak bir anlayışıyla yönlendirilmesi gerekmektedir (Can, 2004, s. 136).

Değerler eğitimi ile alakalı bir diğer konuda ilkeleri öğrenebilenin sosyal boyutudur. Bu boyut aynı zamanda öğretmenin öğrenciye model olması gibi bir durumu da kapsamaktadır. Diğer taraftan sosyal öğrenme kuramında bireylerin birbirlerini gözleyerek ve etkileşimde bulunarak öğrendikleri belirtilmektedir (Eggen ve Kauchak, 1997, s. 216). Can, (2004, s. 132) yapmış olduğu bir çalışmada öğretmenin model olma kapsamının, tüm gelişim düzeylerini ve eğitim basamaklarını kapsadığından bahsetmektedir. Öğretmen ahlaki ilkeler ve değerlerle alakalı öğrenciye rol model olmakta dolayısıyla büyük bir sorumluluk üstlenmektedir. Değerler eğitimi ile alakalı öğretmenin olumlu bir model olarak yer aldığı durumlardan bahsedilebilir. Bu durumlar demokratik bir sınıfı ve adaletli bir program oluşturarak öğrencilere değerleri kazandırmayı amaçlamakta ve huzurlu bir okul ortamı oluşturmaktadır.

Değerler eğitimi ile alakalı bahsi geçen süreçte öğretmenler sayesinde uygulanmakta olan farklı farklı yöntemlerden bahsedilebilir. Özellikle tartışma temelinde şekillenen yaklaşımlar ve öğrenciyi merkezde tutan etkin öğrenme yöntemleri en yaygın eğitim süreçlerindedir. Değerler eğitimi için kullanılan diğer farklı yöntemler ise özellikle proje çalışmaları, uygulamalı etkinlikler, drama, işbirliğine dayalı öğrenme şekilleri, öğrencilerin yaptığı araştırmalar, eğitim içeren oyunlar ve tema günleri olmaktadır. Bu tarz yöntem ve teknikler ile öğrenci okula karşı daha pozitif düşünceler beslemektedir. Bunların yanı sıra değerler eğitiminde var olan örtük programının etkisi de yadsınamaz bir gerçektir (Halstead, 1996, s. 11). Yel ve Aladağ (2009, s. 126), yaptıkları bir çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde var olan biyografilerin, hikayelerin ve çevre gezilerinin, sözlü tarih çalışmalarının ve güncel olayların değerlerin öğretiminde kullanılabilirliğini, özellikle güncel olayların analizinin öğrencilerin değerlerle ilgili çıkarımlarda bulunmalarına katkı sağladığını belirtmektedir. Değerler eğitimi çalışmalarında öğrencilerin değerleri uygulamalı olarak yani yaşayarak öğrenmelerine imkan verecek süreç ve ilkelerin ortaya konulması çok önemlidir. Çünkü değerler eğitiminin verildiği ortamda değerler bakımından olumlu modelleri içermelidir.

2. YÖNTEM

Nitel araştırmacının en önemli amacı araştırmalarına konu olan bireylerin olaylara, deneyimlere veya problemlere yükledikleri anlamları bulup, ortaya çıkarması ve anlamasıdır. Nitel araştırma yapan araştırmacı deneyimlerin yaşandığı, olayların ortaya çıktığı, problemlerin gözlemlendiği alanda verileri toplama eğilimindedir (Fraenkel ve Wallen, 2006, s. 429). Yani nitel araştırmacı bireylerin deneyimlerini bizzat birinci ağızdan alır, problemlerin nasıl olduğunu, nereden çıktığını gözlemler ve olayları anlamaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 26-28). Bu sebeple araştırılan durumun öğretmenler tarafından nasıl algılandığını belirlemek, var olan durumun nasıl açıklanıp yorumlandığını tespit edebilmek için nitel araştırma modeli bu makalede uygulanmaktadır. Dolayısıyla bu makalede nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasını uygulanmıştır. Durum çalışması, bir konunun bir veya birden fazla öge kullanarak derinlemesine araştırılması yaklaşımıdır (Güler, Halicioğlu ve Taşkın, 2015, s. 301). Durum çalışması, bir durumla ilgili derinlemesine anlayış elde etmek o durum içerisinde yer alan bireylerin o duruma ilişkin verdikleri anlamları derinlemesine ortaya koymak için kullanılır. (Altıntaş, 2016, s. 28). Bu makalenin amacı sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin ortaya konulması olduğu için araştırmada nitel çalışma modellerinden durum çalışması kullanılmıştır.

2.1.Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda katılımcı sayısı genellikle çok fazla değildir. Çünkü nitel araştırmada temel amaç örnekleme olabildiğince büyük tutmaktan ziyade bir evrende olması gereken olası çeşitlilik, zenginlik ve farklılıkları yansıtacak az sayıdaki katılımcıları çalışmaya dahil ederek çalışılan konuyla ilgili ayrıntılı bir resim olarak ortaya koymaya çalışmaktır (Akt. Altıntaş, 2016, s. 29). Bu sebeple araştırmanın çalışma grubunu Kocaeli ilinin Gölcük ilçesinde görev yapmakta olan 18 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

2.2. Yapılandırılmamış Görüşme Formu ve Veri Analizi

Görüşme insanların geçmiş, şimdi ya da gelecekle ilgili tutum, görüş ve davranışları ile ilgili bilgi almak amacıyla yapılmaktadır. Araştırmacı tarafından yapılan görüşmede alınan notların tamamı yazılı hale dönüştürülerek daha sonra yapılacak veri analizi için veri seti haline getirilmektedir (Creswell, 2007, s. 148). Bu araştırmada veri toplamak amacıyla öğretmenlere altı sorudan oluşan görüşme formu uygulanmıştır. Bu araştırma için hazırlanan görüşme formunda yer alan soruların amaca hizmet edip etmediği ve kapsam geçerliliği için 3 alan eğitimi uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Nitel araştırmalarda uzman görüşleri araştırma sorularının ve kapsamın belirlenmesine ilişkin geçerliğin sağlanmasında önemlidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 39-40). Uzmanlar hazırlanan soruların bu araştırma için kapsam geçerliliği olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca soruların 3 sınıf öğretmeni ile pilot uygulaması yapılmıştır.

Formlardan elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinin amacı, bir fenomenin konsept ve kategoriler ile özetlemesini ve geniş bir tanımlamasını yapmaktır (Fraenkel ve Wallen, 2006, s. 482; Hatch, 2002, s. 178-181). Bu araştırma da öğretmenlerin sorulara vermiş oldukları cevaplardan kodlar belirlenmiş ve kodlardan temalar oluşturulmuştur. Belirlenen kodların ifade edilme sıklıkları belirlenmiş ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşlerini tespit etmek amacıyla öğretmenlere altı açık uçlu sorular sorulmuştur.

3.1. Değer Kavramına İlişkin Bulgular

'Değer kavramını nasıl tanımlarsınız?' sorusuna yönelik alınan görüşlere ait yanıtlar Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Kavramının Tanımına Ait Görüşleri

Veri Kaynağı	Tema	Kod	Öğretmenler	Sıklık Frekansı (f)	Yüzde (%)	
Değer kavramının tanımı	Değerin toplumsal açıdan tanımı	Toplumca	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö16	10	35.71	
		Benimsenen /Kabul edilen Davranış	Ö1, Ö7, Ö12, Ö14, Ö15, Ö18	6	21.42	
		Toplum kuralı olan	Ö17	1	3.57	
	Değerin sözcük olarak anlamı	Toplumun temel taşı	Çağın insan merkezli sorunlarına çözüm	Ö13	1	3.57
		Davranışlar bütünü	Ö11, Ö12	2	7.14	
		Soyut ölçüt	Ö6	1	3.57	
		Kök hücre	Ö13	1	3.57	
		Kıymet verilen/önemsenen	Ö6	1	3.57	
		Hayatı yaşanılır kılan	Ö9	1	3.57	
		İyiliğin özü	Ö9	1	3.57	
		İnsana özgü olan	Ö4, Ö17	2	7.14	
	Davranışlara yön veren	Ö14	1	3.57		
	Toplam				28*	100

*Öğretmen ifadelerinin sıklık frekansdır.

Tablo 1 'de öğretmenlerin değer kavramına ilişkin tanımlamalarına bakıldığında ilk tema *değerin toplumsal açıdan* tanımı adı altında kategorileştirilmiştir. 13 öğretmen (%72.22), değer kavramının "toplumsal açıdan" anlamına işaret eden tanımlamalar yapmıştır. Yapılan görüşmelerde toplumsal açıdan yapılan tanımlamaların yer aldığı öğretmen görüşlerinin bazıları şu şekildedir:

"Değer toplumda benimsenmiş ve yaşatılmakta olan her türlü duygu, düşünüş, davranış, kural ve kıymettir."(Ö1)

"Toplumda benimsenen birleştirici düşüncelerdir."(Ö16)

"Değer toplumda benimsenmiş ve yaşatılmakta olan her türlü duygu, düşünüş."(Ö10)

"Toplum tarafından kabul edilen yazılı olmayan kural ve davranışlar bütünü."(Ö12)

"Kişi ya da toplum tarafından benimsenmiş davranışlardır."(Ö3)

Yukarıdaki görüşlerde görüldüğü gibi, 13 öğretmen değer kavramını; toplum tarafından benimsenen, toplum tarafından kabul edilen, toplumun temel taşı, toplum kuralı, çağın sorunlarına çözüm olması gibi toplumsal açıdan tanımlanmasına dönük ifadelerle açıklamışlardır.

Öğretmenlerin değer kavramına ilişkin tanımlamalarına bakıldığında ikinci tema *değerin sözcük anlamı* adı altında kategorileştirilmiştir. 8 öğretmen (% 44.44), değer kavramının kelime anlamına işaret eden tanımlamalar yapmıştır. Yapılan görüşmelerde toplumsal açıdan yapılan tanımlamalara ilişkin öğretmen görüşlerinin yer aldığı alıntılardan bazıları şu şekildedir:

"Soyut bir ölçüt, kıymet verilen önemsenen şey."(Ö6)

"Toplumda hoş görülen yapılması istenen davranışlarımıza yön veren kurallardır."(Ö14)

"Hayatı yaşanılır kılan hayatın olmazsa olmazı iyiliğin özü."(Ö9)

Yukarıda verilen alıntılardan anlaşılacağı üzere 8 öğretmen (%44.44) değer kavramını 'soyut ölçüt, önemsenen, iyiliğin özü, kıymet verilen' şeklinde değer kavramının kelime anlamını ifade edecek şekilde tanımlamışlardır. Bu tanımlamalar Türk Dil Kurumu'nda yer alan değer kavramının tanımıyla benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin değer kavramına yönelik tanımlarına bakıldığında yapılan tanımlamalardan hareketle özellikle toplumsal bir vurgunun yapıldığını görmekteyiz. Bu bağlamda kişi hem toplumu hem de yaşadığı zamanı yansıttığı için toplumsal anlamda değer kavramının öncelenmesinden hareketle öğretmenlerin değer kavramının tanımlanmasında bilgi sahibi oldukları görülmektedir.

3.2. Değerler Eğitiminin Önemine Yönelik Bulgular

"Size göre ilkokulda değerler eğitimi neden önemlidir?" sorusuna yönelik alınan görüşlere ait yanıtlar Tablo 2' de sunulmuştur:

Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin İllkokulda Değerler Eğitiminin Önemine İlişkin Görüşleri

Veri Kaynağı	Tema	Kod	Öğrenciler	Sıklık Frekansı (f)	Yüzde (%)
Değerler eğitiminin önemi		Kişilik ve karakter oluşumu	Ö5,Ö11,Ö13	3	10.34
		Ahlaki gelişime olumlu etkisi	Ö3	1	3.44
	Öğrencinin gelişimi	Ağaç yaş iken eğilir	Ö6, Ö14,Ö15	3	10.34
		Sağlam temelli oluşum sağlama	Ö13	1	3.44

	Dönem özelliği	Ö12	1	3.44
	Öğretimin ilk yılları	Ö9	1	3.44
	Hayat boyu sürme	Ö7	1	3.44
	Gelecekteki toplumun oluşması	Ö1,Ö6,Ö8,Ö10	4	13.79
	Geleceğin yetişkini olma	Ö6,Ö8	2	6.89
Toplum açısından	Topluma uyum sağlama	Ö4	1	3.44
	Kolay olması	Ö2, Ö18	2	6.89
	Kültürü kolay öğrenme	Ö4	1	3.44
	Algılamada kolaylık	Ö2	1	3.44
Kolaylık	Adapte olma kolaylığı	Ö2	1	3.44
	Karmaşadan kurtulma kolaylığı	Ö2	1	3.44
Faydası açısından	Kalıcılık artar	Ö12,Ö16,Ö17	3	10.34
	Verim artar	Ö14	1	3.44
			1	3.44
Toplam			29*	100

*Öğretmen ifadelerinin sıklık frekansdır

Tablo 2' de öğretmenlerin değerler eğitiminin önemine ilişkin açıklamalarına bakıldığında ilk tema *öğrencinin gelişimi açısından önemine* yönelik açıklamalardır. 10 öğretmen (% 55.55) değerler eğitiminin ilkokuldaki önemini öğrencinin gelişimi açısından değerlendirmiştir. Yapılan görüşmelerde değerler eğitimi öğrencinin gelişimi açısından ele almış öğretmen görüşlerinin yer aldığı ifadelerden bazıları şu şekildedir:

“Öğrencilerin küçük yaşlarda olumlu davranışlarda bulunması için değerlerimizi öğrenmesi gerekiyor. Kişilik ve karakter oluşumunda küçük yaşlarda değerlerimizi öğrenmesi şarttır.”(Ö5)

“Çocukların ahlaki gelişimini olumlu yönde etkilediği için.”(Ö3)

“Ağaç yaşken eğilir.” atasözü ile açıklanabilir. Çocuğun bilinci ve davranışlarına yerleştirilen değerler karakterlerini, geleceğin yetişkinleri olarak toplumu etkileyeceğinden önemlidir’.(Ö6)

“Kişilik karakter oluşumunun temellerinin atıldığı ilkokul yıllarında bu temellerinin sapaşlam olması açısından değerler eğitimi çok önemlidir.”(Ö13)

“Değer öğretimi daha anne karnında başladığı inancındayım. Çocukların bunları özümseyerek öğrenmesi gerektiğine inanmaktayım. Hem daha yaş oldukları için hem de öğretimin ilk basamaklarında oldukları için bu değerleri öğrenmeleri oldukça önemlidir.”(Ö9)

Yukarıda verilen öğretmen ifadelerine bakıldığında; değerler eğitiminin kişilik ve karakter oluşumunda olum yönde etkiler bıraktığı gerçeğinden hareketle öğretmenler değerleri eğitimi ilkokulda son derece önemli gördüklerini belirtmişlerdir. Eğitimin küçük yaşlarda verilmesinin daha kolay olduğu vurgulanmış ‘ağaç yaşken eğilir’ atasözü ile bu görüş desteklenmiştir.

Değerler eğitiminin ilkokuldaki önemine dair verilen görüşler doğrultusunda ortaya çıkan ikinci tema *toplum açısından* önemi adı altında temalaştırılmıştır. 6 öğretmen (% 33.33) değerler eğitiminin ilkokuldaki önemini toplumsal açıdan değerlendirmiştir. Aşağıda toplumsal açıdan değerlendirme yapan öğretmen görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

“Toplumumuz tarafından benimsenmiş davranışların küçük yaşlardaki öğrencilere öğretilmesi öğrencilerin hem topluma kolay uyum sağlamalarını hem de kültürlerini kolay öğrenmelerini sağlar. Bunun için değer önemlidir.”(Ö4)

“Değerler bir toplumun kimliğidir ve küçük yaşlarda öğretilmelidir. Küçük yaşta benimsetilen değerlerimiz doğrultusunda yetişen çocuklarımız gelecekteki toplumu oluşturacaktır. Önemli görevler üstlenecektir.”(Ö1)

“Ağaç yaşken eğilir.” atasözü ile açıklanabilir. Çocuğun bilincine ve davranışlarına yerleştirilen değerler karakterlerini, geleceğin yetişkinleri olarak toplumu etkileyeceğinden önemlidir.”(Ö6)

“Değerler eğitimi küçük yaşlarda başlamalı. Benimseltilmelidir. Bu çocuklar ilerde toplumu oluşturacaklardır.”(Ö10)

Yukarıda verilen öğretmen görüşlerine bakıldığında; öğretmenler değerler eğitiminin toplumu etkilemesi açısından önemli olduğunu vurgulamışlardır. Çocukların geleceğin toplumunu oluşturacak olmaları sebebiyle değerleri içselleştiren bireylerin sağlam toplum oluşturacağını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin değer öğretiminin önemine dair yaptıkları açıklamalara bakıldığında ortaya çıkan üçüncü tema *kolaylık* kavramı adı altında kategorileştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde değerler eğitimi ilkokulda kolaylık açısından ele alan öğretmen görüşlerinin yer aldığı ifadelerden bazıları şu şekildedir:

“Okullardaki değerler eğitimi küçük yaşta öğrencilere verildiğinden algılanmasının daha kolay olduğunu gözlemledim. Aile ve okul arasında kalan ayrıca tv gibi dış dünyayla iletişime geçen öğrencilerin karmaşadan kurtulması ve ortak değerlere adapte olası ilkokul çağında daha kolay olmaktadır.”(Ö2)

“Toplumumuz tarafından benimsenmiş davranışların küçük yaşlardaki öğrencilere öğretilmesi hem topluma kolay uyum sağlamalarını hem de kültürlerini kolay öğrenmelerini sağlar. Bunun için değer önemlidir.”(Ö4)

Yukarıda verilen öğretmen görüşlerine bakıldığında değerler eğitiminin küçük yaşta verilmesinin daha kolay olduğu belirtilmiş, öğrencilere küçük yaşta öğretilen değerlerin kültürlerini daha kolay tanımlarını sağlayacağı vurgulanmıştır.

Öğretmenlerin değerler eğitimine dair yaptıkları açıklamalara bakıldığında ortaya çıkan dördüncü tema *değerler eğitiminin faydası* açısından değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerde değerler eğitiminin faydası açısından ele alınmış öğretmen görüşlerinin yer aldığı ifadelerden bazıları şu şekildedir:

“Davranış kazandırmak için ilkokul dönemi önemlidir. Çünkü davranışın kalıcı olması, içselleşmesi için öğrencinin sosyalleşmeye başladığı bu dönem önemlidir.”(Ö12)

“Öğrencilerin küçük yaşta edindiği bilgiler ve alışkanlıklar kolay kolay unutulmaz. Bu nedenle değerlerimiz ilkokul çağındaki çocuklara kazandırılmalıdır.”(Ö16)

“Bence ilkokul çağı çocuklar için öğrenmenin ve davranışların kalıcılığının sağlandığı dönemdir. Bu yüzden bu çağ çocuklarının değerler konusunda bilinçli ve değerlerine önem veren bireyler olarak yetiştirilmesi gerekir.”(Ö17)

“Temel eğitim ilkokulda başlar. Ağaç yaşken eğilir misali ahlaki değerler ve toplumsal davranışlar küçük yaşta öğretilirse daha verimli olur.”(Ö14)

Yukarıda verilen ifadelerle bakıldığında öğretmenler değerler eğitiminin ilkokul çağında verilmesinin davranışı kalıcı hale getireceğini belirtmişlerdir. Ayrıca ilkokul çağında verilen değerler eğitiminin daha verimli olacağı vurgulanmıştır. Diğer taraftan öğretmenlerin değerler eğitiminin önemine yönelik yaklaşımlarına bakıldığında özellikle modern süreçte ortaya çıkan bir eğitim modeli olarak değerler eğitiminin öğretmenler tarafından benimsendiği ve uygulanmaya çalışıldığı söylenebilir. Ayrıca değerler eğitiminin faydasına yönelik olarak yapılan açıklamalar erken yaş vurgusunun yapılmış olması ve ahlak kavramının öne çıkarılmış olması da değerler alanının genişliğini ifade etmektedir.

3.3.Öğretmende Bulunması Gereken Özellikler

“Sizce değerler eğitimi gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özellikler nelerdir?” sorusuna yönelik alınan görüşlere ait yanıtlar Tablo 3’ de sunulmuştur:

Tablo 3. Değerler Eğitimi Gerçekleştiren Öğretmende Bulunması Gereken Özelliklere Ait Öğretmen Görüşleri

Veri Kaynağı	Tema	Kod	Öğretmenler	Sıklık Frekansı (f)	Yüzde (%)	
Öğretmende bulunması gereken özellikler	Örnek olma	Değerlere sahip olma/ benimseme	Ö2, Ö3, Ö4, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17	11	28.20	
			Rol model olma	Ö5, Ö9, Ö12, Ö17, Ö18	5	12.82
			Uygulamalı aktaran	Ö5, Ö9	2	5.12
	Mesleki beceri	Yol gösterici olma	Ö1	1	2.56	
			Mesleğini sevmeli	Ö6	1	2.56
	Değeri bilme	Derse hakim olma	Ö1, Ö7	2	5.12	
			Pedagoji bilgisi olan	Ö6	1	2.56
			Değerlerle ilgili eğitim alma	Ö2	1	2.56
	İnsani özellikler	Değerlerle ilgili bilgi sahibi olma	Değerlere saygı gösteren	Ö5, Ö8, Ö15	3	7.69
			İnsan ve çocuk sevmeye	Ö16	1	2.56
			Merhametli olma	Ö3, Ö14, Ö6	3	7.69
			Güvenilir olma	Ö3	1	2.56
	Beceri ve yetenek sahibi olma	Güvenilir olma	Adil olma	Ö16	1	2.56
			İletişim becerisine sahip	Ö6	1	2.56
			Aktarabilme yeteneğine sahip	Ö5, Ö14, Ö17	3	7.69
Problem çözme yeteneğine sahip			Ö13	1	2.56	
Toplam				39*	100	

*Öğretmen ifadelerinin sıklık frekansdır

Tablo 3’e göre sınıf öğretmenlerinin “Sizce değerler eğitimi gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özellikler nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar beş temada kategorileştirilmiştir. Bu temalar değerler eğitiminde *öğretmenin örnek olması, öğretmenlerin mesleki becerileri, değeri bilme, insani özellikler, beceri ve yetenek sahibi olma* olarak açıklanmıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerin % 83.33’ü değerler eğitimi gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özelliği *öğretmenin örnek olması* olarak belirtmişlerdir.

Aşağıda bu temalara ait öğretmen görüşlerinden alıntılar sunulmuştur:

“ Öncelikle toplumun değerlerini bilip hayatına tatbik edebilmiş olmalıdır.”(Ö8)

“ Çocuklara anlatarak, yazdırarak değil yaşatarak öğretilmeli. En başta o değere kendisi sahip olmalı. Öğrenci için rol model oluşturmalıdır.”(Ö9)

“ Öncelikle çocuklara vermesi gereken değerleri kendisinin taşıması gerekir. Ayrıca çocukları çok sevmesi gerekir ki değerleri aktarmada başarılı olabilsin.”(Ö14)

“Öncelikle değer öğretimini gerçekleştiren öğretmenin rol model olacağı göz önünde bulundurulursa öğretimi gerçekleştirdiği öğrenciler üzerinde değerleri çok iyi yaşayan ve yansıtan, bunu çevresine gösteren ve güzelliklerini yaşatan özelliklere sahip olduğunu düşünüyorum.”(Ö17)

“Öğreteceği derslere hakim olmalı hayatında bunları yol gösterici olarak uyguluyor olmalıdır.”(Ö1)

“Değerlerimizi iyi bilen, onu güzel anlatan ve öğrencilere elinden geldiğince uygulayarak gösteren bir öğretmen olmalıdır. Bu anlamda öğrencilere her şeyden önce iyi bir örnek olması gerekir.”(Ö5)

“Öğretilmek istenen değerlere ilk başta öğretmenin sahip olması gerekir. Bu konuda eğitim alıp donanımlı olması da önemlidir.”(Ö2)

Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin % 16.66’sı değerler eğitimini gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özelliği *mesleki beceri* olarak ifade etmiştir. Aşağıda mesleki beceriye dikkat çeken öğretmen görüşlerinden alıntılar yapılmıştır:

“Öğreteceği derslere hakim olmalı hayatında bunları yol gösterici olarak uyguluyor olmalıdır”(Ö1)

“Öğretmenlerin mesleğini seven isteyerek yapan kişiler olması yeterlidir. Çocukları sevmesi de bu durumu etkiler. Bu nedenle öğretmenlik kavramını irdelemek gerekir. Sosyal iletişime açık, hümanist, çocukları seven, işini seven ve pedagoji bilgisi tam olmalıdır. Ayrıca çalıştığı kurumun yapısı ve coğrafi bölgeye de uyum sağlayabilir yapıda olması gerekir.” (Ö6)

Görüşmelerde öğretmenlerin % 22.22’si değer öğretimini gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özellikleri *değeri bilme* teması kategorisinde ifade etmişlerdir. Aşağıda bu temaya ait öğretmen görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir:

“Öğretilmek istenen değerlere ilk başta öğretmenin sahip olması gerekir. Bu konuda eğitim alıp donanımlı olması da önemlidir.”(Ö2)

“ Öncelikle değerlerini yaşayan bir insan olmalıdır. Değerler eğitimini verebilecek donanımda olmalıdır. Üniversitelerde değerler eğitimine yönelik çalışmalar arttırılmalıdır.”(Ö15)

Değerler eğitimini gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özelliklere ait diğer bir tema *insani özellikler* olarak kategorileştirilmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin % 22.22’si değer öğretimini gerçekleştiren öğretmenlerin insani özelliklerine dikkat çekmişlerdir. Aşağıda buna dikkat çeken öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar sunulmuştur:

“İnsan sevgisi olmalı, merhametli olmalı, değerleri kendisi benimsemiş olmalıdır.” (Ö3)

“Öğretmenlerin mesleğini seven isteyerek yapan kişiler olması yeterlidir. Çocukları sevmesi de bu durumu etkiler. Bu nedenle öğretmenlik kavramını irdelemek gerekir. Sosyal iletişime açık,

hümanist, çocukları seven, işini seven ve pedagoji bilgisi tam olmalıdır. Ayrıca çalıştığı kurumun yapısı ve coğrafi bölgeye de uyum sağlayabilir yapıda olması gerekir.”(Ö6)

“Öncelikle çocuklara vermesi gereken değerleri kendisinin taşıması gerekir. Ayrıca çocukları çok sevmesi gerekir ki değerleri aktarmada başarılı olabilsin.”(Ö14)

Değerler eğitimi gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özelliklere ait diğer bir tema *beceri ve yetenek sahibi olma* olarak kategorileştirilmiştir. Öğretmenlerin % 27.77’si değerler eğitiminde öğretmende bulunması gereken özellikleri *beceri ve yetenek sahibi olma* kategorisinde ifade etmişlerdir. Bu temaya ait öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Öncelikle değer öğretimini gerçekleştiren öğretmenin rol model olacağı göz önünde bulundurulursa öğretimi gerçekleştirdiği öğrenciler üzerinde değerleri çok iyi yaşayan ve yansıtan, bunu çevresine gösteren ve güzelliklerini yaşatan özelliklere sahip olduğunu düşünüyorum.”(Ö17)

“Öğretmenlerin mesleğini seven isteyerek yapan kişiler olması yeterlidir. Çocukları sevmesi de bu durumu etkiler. Bu nedenle öğretmenlik kavramını irdelemek gerekir. Sosyal iletişime açık, hümanist, çocukları seven, işini seven ve pedagoji bilgisi tam olmalıdır. Ayrıca çalıştığı kurumun yapısı ve coğrafi bölgeye de uyum sağlayabilir yapıda olması gerekir.”(Ö6)

Değerler eğitiminin aktarıcıları konumunda olan öğretmenlerin değerleri aktarırken özellikle vurguladıkları hususun örnek olma ve temsil etme olduğu görülmektedir. Diğer taraftan insani özelliklere vurgunun yapılmış olması değerlerin öğrencilere aktarımında sadece teorik bilgilerle yetinilmeyeceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle öğretmen görüşlerinden hareketle değerler eğitiminin faillerinin hem öğretmen hem de öğrencilerin bizzat kendilerinin olduğunu dört duvardan müteşekkil okulların ise değerlerin toplum içerisinde uygulanmaya yönelik bir hazırlık safhasını ifade ettiğini söyleyebiliriz.

3.4.Kullanılan Yöntemler

“Değerler eğitiminde hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?” sorusuna yönelik alınan görüşlere ait yanıtlar Tablo 4’ de sunulmuştur:

Tablo 4. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yöntemlere Ait Öğretmen Görüşleri

Veri Kaynağı	Tema	Kod	Öğrenciler	Sıklık Frekans (f)	Yüzde (%)
Değerler eğitiminde kullanılan yöntemler	Yöntemler	Soru-cevap	Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö17	7	19.44
		Anlatım yöntemi	Ö5,Ö9,Ö16,Ö17,Ö8	5	13.88
		Drama yöntemi	Ö4,Ö5,Ö6,Ö13,Ö15,Ö17, Ö18,Ö14	6	16.66
		Beyin fırtınası	Ö2,Ö9	2	5.55
	Etkinlikler	Tartışma yöntemi	Ö3,Ö7,Ö15	3	8.56
		Araştırma yöntemi	Ö16	1	2.77
		Problem çözme	Ö9	1	2.77
		Film/ video izletme	Ö4,Ö15	2	5.55
		Hikâye yazma/hikâye tamamlama	Ö6,Ö13,Ö7,Ö15	4	11.11
			Ö6	1	2.77

	Görsel okuma			
	Resim çizdirme	Ö10,Ö11	2	5.55
Toplam			36*	100

*Öğretmen ifadelerinin sıklık frekansdır.

Tablo 4'e bakıldığında öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan yöntemlerin dışında değerler eğitiminde kullandıkları etkinlikler hakkında da bilgi verdikleri görülmektedir. Bu sebeple Tablo 4'de etkinliklere ait temada bu yöntemler gösterilmiştir. Etkinlik temasına bakıldığında öğretmenlerin değerler eğitiminde kullandığı etkinlikleri; video film izletme, hikâye yazma/ hikâye tamamlama, resim çizdirme, görsel okuma şeklinde sıralayabiliriz. Aşağıda öğretmenlerin kullandıkları yöntemlere ait görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir:

"Öğrenci merkezli aktif öğrenme ile örnek olay incelemesi, beyin fırtınası gibi etkinlikler kullanıyorum."(Ö2)

"Anlatım, soru cevap, beyin fırtınası, problem çözme yöntemini kullanıyorum."(Ö9)

"Değer öğretiminde kısa bir drama, izlenen video, izlenenler üzerine tartışma, verilen kısa ve bitirilmemiş öyküyü değer üzerine tamamlama gibi çalışmalar yeri geldikçe kullandığım yöntemlerdir."(Ö15)

Öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında öğretmenlerin yöntem ve etkinlik kavramları hakkında net bir bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir. Öğretmenlerin değerler eğitiminde en fazla uyguladıkları yöntemler soru- cevap yöntemi, anlatım yöntemi, drama yöntemi olarak yorumlanabilir. Ayrıca tartışma yöntemi ve beyin fırtınası yöntemi de öğretmenlerin kullandıkları yöntemler arasındadır.

3.5. Ölçme ve Değerlendirmenin Nasıl Yapıldığı

"Değerler eğitiminde ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yapıyorsunuz?" sorusuna yönelik alınan görüşlere ait yanıtlar Tablo 5' de sunulmuştur:

Tablo 5. Değerler Eğitiminde Kullanılan Ölçme ve Değerlendirmeye Ait Öğretmen Görüşleri

Veri Kaynağı	Tema	Kod	Öğrenciler	Sıklık Frekansı (f)	Yüzde (%)
Ölçme ve değerlendirme		Gözlem	Ö1,Ö2,Ö3,Ö5,Ö7,Ö8,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13,Ö15,Ö17,Ö18	13	
		Rapor hazırlama	Ö1,Ö8,Ö10	3	
		Davranışı takip etme	Ö6,Ö12,Ö13	3	
		Soru cevabı yaptırma	Ö5,Ö17,Ö4	3	
		Kazanım değerlendirme ölçeği	Ö9	1	
		Etkinlik hazırlayarak	Ö16	1	
	Ölçme değerlendirme yapmıyorum	Ö14	1		

Toplam	25*	100
--------	-----	-----

*Öğretmen ifadelerinin sıklık frekansdır.

Tablo 5' e göre araştırmaya katılan öğretmenlere değerler eğitiminde kullandıkları ölçme ve değerlendirme tekniklerini belirlemek amacıyla onlara "Değerler eğitiminde ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yapıyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerden alınan cevaplar tablo 5'de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 72.22'si ölçme ve değerlendirmeyi gözlemleyerek yapmaktadır. Aşağıda gözlem yaparak ölçme ve değerlendirme sürecini takip eden öğretmenlerin görüşlerinden alınan ifadeler alıntılar yer almaktadır:

"Değerin öğrenci üzerinde oturmasını sene boyunca gözlemleyerek yaşadığı olaylara verdiği tepkileri gözlemleyerek ölçmeyi yapıyorum."(Ö2)

"Öğrencilerin değeri benimseyip hayatında ne derece kullanıp uyguladığını gözlemleyerek değerlendiriyorum."(Ö11)

Öğretmenlerin % 16.66'sı ölçme ve değerlendirmeyi rapor hazırlama, soru- cevap yapma, davranışları takip etme olarak yaptıklarını ifade etmişlerdir:

"Gözlem yapıp rapor hazırlıyorum."(Ö10)

"Öğrenip edinmeye çalıştığımız değeri hayatında gösteren uygulayan öğrencimi takip edip onure ediyorum."(Ö13)

"Verilen değerle ilgili yazılı sözlü sorular sorarak, canlandırmalar yaptırarak, örnek durumlar oluşturarak tepkilerini ölçüyorum."(Ö4)

Öğretmen ifadelerine bakıldığında değerler eğitiminde ölçme ve değerlendirme hususunda gözlem konusunun çok net bir çizgiyi ifade etmediğini vurgulamamız gerekiyor. Zira gözlem yapmanın kolay olmadığını vurgulamamız gerekiyor. Diğer taraftan gözlem neticesinde hazırlanan rapora dair bir uygulama söz konusu değilse yine değerlerin aktarımında başarısız olunabileceği ifade edilebilir. Diğer taraftan bir pekiştirici olarak ödül kullanımı da değerlerin aktarımında öğretmen çabasını göstermesi açısından dikkate alınması gereken husustur.

3.6."Değerler öğretimi üstlenen öğretmenler olarak ne tür sıkıntılar yaşıyorsunuz?" sorusuna yönelik alınan görüşlere ait yanıtlar Tablo 6' da sunulmuştur

Tablo 6. Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Sıkıntılara Ait Öğretmen Görüşleri

Veri Kaynağı	Tema	Kod	Öğrenciler	Sıklık Frekansı (f)	Yüzde (%)
		Aileden kaynaklı sıkıntılar	Ö2,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13,Ö14,Ö16,Ö17,Ö18	12	66.66
Değerler eğitiminde karşılaşılan sıkıntılar	Değerin soyut olması		Ö5,Ö3	2	11.11
	Zaman sıkıntısı		Ö4	1	5.55
	Ders saati olmaması		Ö15	2	11.11
	Materyal bulmada		Ö1,Ö15	2	11.11

*Öğretmen ifadelerinin sıklık frekansdır.

Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar kategorisinde verilen cevaplar analiz edildiğinde öğretmenlerin % 66.66'sının aileden kaynaklı çeşitli sebeplere yer verdikleri görülmüştür. Değerler eğitiminde karşılaşılan diğer sorunlara ilişkin öğretmenler, değer kavramının soyut olmasını % 11.11, zaman sıkıntısını % 5.55, ders saatinin olmamasını % 11.11 ve materyal bulma sıkıntısını % 11.11 dile getirmişlerdir.

Bu cevapları analiz ettiğimizde yeni bir eğitim alanı olarak değerler eğitiminde karşılaşılan sıkıntının zaman, araç-gereç ve materyal sıkıntısı olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu konuda verdikleri cevaplardan hareketle öğretmenlerin sadece değerler eğitimi alanının uygulayıcısı ve aktarıcısı olarak kalmadıkları aynı zamanda değerler eğitimine yönelik olarak problemlerin tespitini de yaptıkları görülmektedir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Bu makalede sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden hareket edilerek sınıf içinde yapılan değerler eğitiminin durumunu tespit etmek amacıyla öğretmenlere 6 açık uçlu soru sorulmuş ve verilen cevaplar altı ana kategoride ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu kategoriler *“değer kavramının tanımı”, “değerler eğitiminin önemi, değerler eğitimi gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özellikler, değerler eğitiminde kullanılan yöntemler, değerler eğitiminde ölçme ve değerlendirme, değerler eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar”* şeklindedir.

Sınıf öğretmenlerinin değer kavramının tanımı kategorisinde vermiş oldukları cevaplar değerlendirilip analiz edildiğinde; sınıf öğretmenleri değeri sadece toplumsal önemi ve sözcük anlamı üzerinden tanımlayabilmişlerdir (Tablo 1). Bu durum araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunun değer kavramına geniş çerçeveden bakmadıkları ve değer kavramının muhtelif boyutlarını göremedikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu yaklaşımı destekleyen bir çalışmada da benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik olarak yaklaşımlarının ortaya konulmaya çalışıldığı bir çalışmada öğretmenlerin değerler kavramını tanımlarken kavramın sadece toplumsal yönüne değindikleri görülmektedir (Kınacı, 2018, s. 51-54).

Değerler eğitiminin önemi adlı kategoride analiz edilen bulgulara göre; öğretmenler değerler eğitiminin önemini *“öğrencinin gelişimi, toplum açısından, kolaylık, faydası açısından”* değerlendirmişlerdir (Tablo 2). Bu durum araştırmaya katılan öğretmenlerin değerler eğitiminin önemini değer kavramının tanımından ne anladıkları ile ilişkilendirdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Değerler eğitimi gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özellikler kategorisinde öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar analiz edildiğinde alınan yanıtlar doğrultusunda ortaya çıkan ifadeler *“öğretmenin örnek olması, öğretmenlerin mesleki becerileri, değeri bilme, insani özellikler, beceri ve yetenek sahibi olma”* şeklinde temalaştırılmıştır.(Tablo3) Görüşme yapılan öğretmenlerin % 83.33'ü değerler eğitimi gerçekleştiren öğretmende bulunması gereken özelliği *“öğretmenin örnek olması”* şeklinde belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin vurgulamış oldukları örnek öğretmen tanımlamalarının ders uygulamalarındaki yansımalarını tespit edebilmek için yapılan ders içi gözlemlerde ifade etmiş oldukları örnek öğretmen tanımı ile örtüşmeyen öğretmen davranışlarının değerlerin aktarımında başarısızlıkla sonuçlanabileceği öngörülebilir. Diğer taraftan örnek öğretmen profilinin yapısal şartlar altında fazla idealist olmasının getireceği olumsuz durumlar değerler eğitimin uygulanmasına yönelik zor bir süreci de ifade etmektedir. Bu durumda hem öğretmenlerin daha fazla eğitilmeleri hem de bazı yapısal reformların yapılması da gerekebilir.

Öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplardan yola çıkarak şunu ifade edebiliriz: Öğretmen değerler eğitiminin en önemli parçasıdır. Öğretmen değerler eğitimi gösteren, değerler eğitiminde rehberlik yapan kişidir. Bu sebeple değerler eğitiminin amacına uygun olabilmesi için öğretmenlerin yeterli donanım, bilgi, beceriye sahip olması gerekir. Buna göre bir eğitim kurumunda gerçekleştirilecek değerler eğitimi faaliyetleri öğretmenlerin sahip olduğu niteliklere bağlıdır.

Değerler eğitiminde kullanılan yöntemler kategorisinde verilen cevaplar analiz edildiğinde öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan yöntemlerin dışında değerler eğitiminde kullandıkları etkinlikler hakkında da bilgi verdikleri görülmektedir (Tablo 4). Öğretmenlerin yöntem ve etkinlik kavramları hakkında net bir bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir. Öğretmenlerin değerler eğitiminde en fazla uyguladıkları yöntemler soru- cevap yöntemi, anlatım yöntemi, drama yöntemi olarak yorumlanabilir. Ayrıca tartışma yöntemi ve beyin fırtınası yöntemi de öğretmenlerin kullandıkları yöntemler arasındadır. Yapılan gözlemlerde öğretmenlerin ifade etmiş oldukları yöntemleri ders içinde etkili olarak kullanmadıkları gözlemlenmiştir. Bu durum yöntemler hakkında sınıf öğretmenlerinin yeterli bilgiye sahip olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Değerler eğitiminde kullanılan ölçme ve değerlendirme kategorisinde verilen cevaplar analiz edildiğinde öğretmenlerin % 72.22'si ölçme ve değerlendirmeyi gözlemleyerek yaptıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin % 16.66'sı ölçme ve değerlendirmeyi rapor hazırlama, soru- cevap yapma, davranışları takip etme şeklinde yaptıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 5). Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ölçme ve değerlendirmeyi gözlem şeklinde yapmaları değerler eğitiminin sistematik ve takip edilebilir düzeyde olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Rapor hazırladığını ifade eden öğretmenlerin dokümanları incelendiğinde bilişsel düzeyde davranışların ölçülmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu durum değerler eğitiminin nitelikli bir şekilde gözlemlenmediğini dolayısıyla da nitelikli bir şekilde ölçme değerlendirmenin yapılmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar kategorisinde verilen cevaplar analiz edildiğinde öğretmenlerin % 66.66'sının aileden kaynaklı çeşitli sebeplere yer verdikleri görülmüştür. Aile birliğinin değerler eğitiminde önemli olduğuna dair vurgunun yapıldığı bir çalışmada değerlerin aktarımında okul ve aile iş birliğinin önemine dikkat çekilmektedir (Çengelci vd, 213, s. 44-45). Öğretmenler değerler eğitiminde karşılaştıkları diğer sorunları değer kavramının soyut olması, zaman sıkıntısı ve materyal bulma sıkıntısı şeklinde sıralamışlardır (Tablo 6). Öğretmenlerin büyük çoğunluğu okulda önemsenen değerlerle aile ortamında kazandırılmaya çalışılan değerler arasında tutarsızlık olduğunu belirtmişlerdir. Bu tutarsızlık değerlerin nitelikli kazandırılmasını büyük ölçüde engellemektedir.

5.ÖNERİLER

Sınıf öğretmenleri değerler eğitimi ile ilgili noksanlıklarını gidermek amacıyla değerler eğitimiyle ilgili yapılmış bilimsel araştırmalardan yararlanabilirler. Bu şekilde bilimsel çalışmalardan faydalanmak öğrencilere daha nitelikli ve verimli bir değerler eğitiminin verilmesini sağlayacaktır. Sınıfta nitelikli bir değerler eğitiminin sağlanabilmesi için okul idaresi ve ailelerle iş birliği yapılabilir. Sınıf öğretmenleri zümre toplantılarında 'değerler eğitimi' başlığı altında toplanarak zümreler arası iş birliği içinde çalışmalar yürütebilirler. Değerler eğitiminin en önemli basamağı olan aileler, değerler eğitimi sürecine dahil edilebilir ve bu amaçla sınıf öğretmenleri periyodik aralıklarla veli bilgilendirme toplantıları yapabilirler.

Değerler eğitimi alanında uzman kişiler tarafından öğretmenlere seminerler verilmelidir. Öğretmenlerin dışında okuldaki okul idaresi, hizmetlilere dâhil tüm personele seminerler düzenlenmelidir. İlköğretim programlarında değerler eğitiminin nasıl yapılacağına dair etkinliklere daha fazla yer verilmelidir. Değerler eğitiminin daha verimli olabilmesi için her okulda materyal havuzu oluşturulabilir. Öğretmenler değerler eğitiminde vakit azlığı, materyal bulma sıkıntısı gibi sorunlardan da söz ettikleri için bu konularla ilgili düzenlemeler de yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, M. E. (2016). *Öğretmenler Gözüyle Değerler Eğitimi*. Konya: D- Eğitim Kitaplığı.
- Aytaç, K. (1998). Bilişim Toplumu. *Yeni Türkiye* 21. Yüzyıl Özel Sayısı 2, 4(20), 1392-1395.
- Burkaz, V. (2014). Platon ve Rousseau'da İnsan Doğası Bağlamında Eğitim, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 101-103.
- Can, G. (2004). Kişilik gelişimi. İçinde. B. Yeşilyaprak (Ed.). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. (6. Bs) Ankara: Pegem A Yayınları.
- Coşkun, D. (2011). *İlköğretim Birinci Kademe 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Denizli İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design*. (2. Bs.), Sage Publications.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- Çengelci, T., Hancı B., Karaduman H., Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 2013, 33-56,
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. İçinde. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Eggen, P. ve Kauchak, D. (1997). *Educational Psychology Windows on Classrooms*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1997). *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Fisher, R. (2000). Philosophyforchildren: how philosophicalenquiry can fostervalueseducation in schools. R. Gardner, J. Caims& D. Lawton (Eds). *Education for values morals, ethics and citizenship in contemporaryteaching*. London: KoganPage.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to Design and Evaluate Research in Education*. (6. bs.). London: McGrawHill.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Güven, S. (2013). İlköğretim Ders Programlarının Öğrenciye Kazandırılması Hedeflenen Değerler Açısından İncelenmesi, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 355-375.
- Halstead, J. M. (1996). Liberal Values and Education. In J. M. Halsteadand M. J. Taylor (Eds). *Values education and education in values*. New York: RoutledgeFalmer.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing Qualitative Research In Education Settings*, Albany: StateUniversity of New York Press.
- Hesapçioğlu, M. Akbağ, M. (1996). Eğitimde Özgürlükçü Paradigma. *M. Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 8, 1-13.
- Karakaya, Ş. (2006). Sosyal Bir Süreç Olarak Eğitim, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 13, 391-397.
- Kınacı, Müşerref Kübra. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere Yönelik Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi.
- Kinnier, R.Kemes, J. L. &Dautheribes, T. M. (2000) A shortlist of universal moral values. *Counseling and Values*, 45 (1), 4-16.
- Korkmaz, Z. (1995). İnsan varlığından millet ve kültür varlığına uzanan dil. İçinde. *Türk dili üzerine araştırmalar*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları
- Martorella, P. H. (2001). *Teaching Social Studies in Middle and Secondary Schools*. (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Paykoç, F. (2007). Affective Development Education and Values: *theTurkish case*. In N. P. Terzis (Ed.). *Education and Values in the Balkan Countries*. Greece: Publishing House.
- Taşpınar, M. (2009). Eğitimde Örtük Program ve Değerler Eğitimi. 1. İyilik Sempozyumu, Elazığ: Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları.

TDK. (2014). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük.

Varış, F. (1998). *Eğitim bilimine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.

Yapıcı, H. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi. *Uluslar arası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 345-364.

Yaylacı, A. F. (2016). Değerler Eğitimi ve Bir Fabrika Olarak Modern Okul. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 151-171.

Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. İçinde. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.